עסטהעטיק און שלום

פון לעא קעניג

די איינציגע וויסענשאפט (אויב מען קען עס נאר אזוי אנרופען) וועלכע האט נים באנקראטירט אין'ם לויף פון דער איצטיגער קריעג אין די עסטעטיק... שוין פשוט דערפאר ווייל די עסטעטיק איז די אונפאפולערסטע טהעאריע אין לעבען.

און נים נאר די אונפאפולערסטע נאר אויך די אונבעגרינדעסטע.

זעהר ווייניג אמת'ע עסטעטען זיינען דא צווישען מענשען און אויך די געצעהלטע, האבען פערשידענע אנשויאונגען אויף דעם געביעט. איז שוין צו פערשטעהן דאס ישטהנ... און דאס ...

"בנוגע געשמאק און קאליער קען מען קיין חבר נים געפונען" — איז דא א הופיש גלייך־ווערטעל...

אבער אויב ס'איז ניטא קיין בעשטימטע פארמולע, וואס שעהן איז — געהען זיך אבער במעט אלע עסטעטישע שולען צוזאמען ביים גרענעץ פון'ם געשמאקלאזען.

דאס אידעאלישעהנע, קען מען נים בעגרינדען אבער דאס כאראקטערלאזע און אונגעלומפערטע, אנערקענען שוין אלע ...

און ווי געזאגט איז איז דער מאדערנער געזעלשאפט די עסטעטיק אם ווייניגסטען. כמעט גארניט) אנערקענט...

מענשען לעבען ס'רוב לויט סאציאלע, עקאנאמישע אדער מאראלישע רעליגיעזע געזעצען. יעדער מאדערנער מענש שאצט און מעסט זיינע האנדלונגען ס'רוב זיינע אינטערעסען אדער רעליגיעזע און שטאאטליכע אנשויאונגען. ער זאגט: דאס און דאס לוינט זיך מיר צו טהון; אדער דאס און דאס טאר איך נים טהון, ווייל די אפיציעלע רעגירונג אדער רעליגיאן פערוואהרען דאס...

מעסטען א טהאט לויט א געוויסער עסטעטישער פארמולע — צי ס'איז שעהן אדער מאוס — פון דעם ווייסט נים די היינטיגע "ביזנעס" געזעלשאפט.

וואו די סאציאלע און אינדיווידועלע אינטערעסען האבען פערפירט, קענען מיר און פיהלען אזוי שרעקליך אין דער איצטיגער מלחמה... שוין דאס פערטע יאהר ווי די מענשהייט טרינקט זיך אין בלוט צוליעב דער געמיינער אינטערעסישער קאנקורענץ פון אינטערעסען...

און אויך דער גאנצער היפאקריטיזם פון'ם אפיציעלען גלויבען האט זיך אין די בלוטיגע יאהרען אזוי בולט ארויסגעוויזען...

שוין דאס פיערטע יאהר ווי די שרעקליכסטע פערברעכען נעגען גאט און מענש, געהען אן, און "קריסטוס פעם פערטרעטער אויף דער ערד" האט ענדליך זיך ארויסגעקליבען א ווארט פאר שלום צו זאגען...

די גאנצע וועלט איז אן אפיציעל גלויביגע כמעט אלע קריעגערישע נאציאנען שטעהען אונטער די פליגלען פון דער קירכע, און די שרעקליכסטע זינד געגען זייער גאט און זייער תורה, ווערען בפרהסיה בעגאנגען... (צווישען אונז געזאגט האבען אויך אונזערע אפיציעלע רבנים א שעהן ביסעל פערזינדיגט..)

איך וויל דא נים בעליידיגען דאס אינטים רעליגיעזע און הייליגע געפיהל, וואס טליהעט נאך ערגעץ אין פערווארגעלטע הערצער... אט די אויסדערוועהלטע בלומען ערגעץ בעהאלטען אונטער די וויסענשאפטליכע קלעפ פון דער "בעפרייאונגס קריעג"... מיט דער אפיציעלער רעליגיאן האבען די יחידים גארנים צו טהאן און זיי זיינען טאקע פון די "ליין" פון אונזער פערפיהרטען און זינדיגען דור.

לויט די מאטעריעלע אינטערעסען האבען אפילו די פארגעשריטענסטע שיכטען און קלאסען געמאסטען זייערע האנדלונגען און צוליעב די "פראגרעסיווע" אינטערעסען, ווילען זיך פעל־קער עוקר מן השורש זיין... און דאס ביסעלע גלויבען און עטהיק, וואס האט נאך עקזיסטירט צווישען מענשען איז בטל בששים געווארען אין דעם היפאקריטישען דאגמאטיזם פון די אפיציעלע רעליגיאנען.

פיר זיינען געקומען צום בלוטיגען תהום, ווייל מענשען האבען ס'רוב געמאסטען זייערע האנדלונגען און טהאטען לויט די פערדיענסטען און אויך לויט דעם אויף וויפיעל די האנדלונגען זיינען גוט אדער שלעכט, פרום אדער זינדיג...

ווי וואלט געווען, ווען די חזיר־קולטורעלע און ציוויליזירטע אייראפא וואלט מעהר געשמאק געהאט.

ווען מענשען מעסטען זייערע טהאטען, אויף וויפיעל די לעצטע זיינען שעהן אדער מאוס — וואלטען נים געווען וויינינער פערברעכענס אויף דער וועלט ?...

מיט איין ווארט, וואלטען מיר געקומען צו דער מלחמה, ווען מענשען זיינען אביסעל ווייניגער טעכניש און מעהר עסטעטיש געבילדעט ?... ווען מענשען זיינען געשמאקפולער און אידעאלער וואלטען זיי געקענט דולדען אזא מאוסע און אומגעלומפערטע מלחמה ווי די איצטיגע איז ....

וואלטען די אמאליגע גריכישע רעפובליקען, וועלכע האבען אזוי אידעאליזירט די שעהנקייט פון מוסקולען די "חוד שבגבורה", די ערפינדער פון אלערליי ספארטען און גימנאזיעם, — וואלטען זיי געווען פעהיג אויף קריעג אין טרענטשעס צווישען שמוץ און פערדשיעדענע אינסעקטען ?... וואלט זייער פיינער געשמאק נים פראטעסטירט מיט עקעל געגען א מאדערנע קריעג ?..

איך מיין אז די פראגע איז נים בלויז קיין אקאדעמישע : די בליטענדע מענשהייט זוכט מיט די לעצטע כחות א וועג צו פריעדען און די העכסטע פילאזאפישע און מאראלישע פראבלעמען זיינען איצט געווארען פראקטישע צייט פראגען...

אלע פיהלען אז ס'איז ווייניג צו בעזיעגען דעם דייטשען מיליטאריזם, ווייל זאגאר דעמאקראטישע רעגיערונגען זיינען א קליינע גאראנטיע פאר אן אמת'ע און איבעריגען פריעדען...

נאך צעהנדליגע פיזישע און פסיכישע פראבלעמען שטעהען ווי "ביי־נער" אין האלז פון דער גוסס'ענדיגער מענשהייט..

אין איינע פון די וויכטיגסטע שטערונגען אויפ'ן וועג צום איביגען פריעדען איז די מאדערנעפאלישע קינד־דער־ערציהונג.

צווישען די אלע סאציאלע רעפארמען, וועלכע וועלען געמאכט ווערען נאך דער קריעג וועט די ערשטע זיין אויפ'ן געביעט פון דער פעדאגאגיע.

ווייניגער טעכנישע און מאטעמאטישע וויסענשאפטען און מעהר עטהישע און עסטעטישע לעהרען, וועלען מוזען אריינגעבראכט ווערען אין דער ערציהונג פון גרויס און קליין, צופיעל האט מען איבערגעשפיצט אונזערע מוחות און דאס מענשליכע הארץ איז פערלאזט און בעוואקסען געווארען מיט דערנער און ווילדע גראזען.

נאך מעהר ווי א קלוגע און געבילדעטע געזעלשאפט איז אנגענעהמער און אידעלע און פיינע געזעלשאפט.

אן אידעלע און פיינע מענשהייט — דאס דארף זיין איצטער אלעמענס אידעאל.

ניט דעמאקראטיע נאר עסטעטיק וועט ראטעווען די מענשהייט פון נייע מלחמות.

טאלעראנץ, יושר און אלע אנדערע גוטע מדות זיינען אלע פאלגען פון א פיינעם געשמאק. ווען דעם מענשען'ס אידעאל וועט זיין נים בלויז בעקוועהם רייך און אפילו פרום לעבען, נאר הויפטזעכליך — שעהן צו לעבען, וועלען אלע מאוסע ערשיינונגען צוזאמען מיט די שרעקליכע מלחמות פערשוואנדען ווערען.

עסטעטיק איז די איינציגע צוים, וועלכע בעגרענעצט דעם מענשען'ס נאטירליכע נייגונג צו שלעכטס.

זעהר ריכטיג האט געזאגט דער גרויסער ענגלישער עסטעט אסקאר ווילד :

"ניט דאן ווען מענשען וועלען בעגרייפען, אז מלחמות זיינען שלעכט און זינדיג. נאר דאן ווען זיי וועלען דערפיהלען אז מלחמות זיינען מאוס וועלען מלחמות פערשוואונדען ווערען...."

וועלען זיי דערלאזען דאס הונגער זאל קעמפען געגען אונז?

פאר אונז וועלכע בלייבען אין דער היים איז א גוטער מאהלצייט און געגעסען מיט א גוטערבאקוועמליכקייט א גאנץ געוועהנליכע זאך.

אבער אונזערע זיהן, מענער און פאטערס "ערגעץ דארט" אין עסענוואַרג. די איינציגע זאך וועגען וועלכען זיי קימערען זיך. די מעגליכקייט פון א מאנגעל אין שפייז שרעקט זיי אויף אימער ווארום ווי אזוי קענען זיי אנגעהען אהן עסענוואַרג?

פון וואנעט זאל זיך נעהמען זייער קערפערליכער כח?

אנערקענענדיג די דאזיגע זאכען ווי אזוי קענען מיר וואגען צו פארפעהלען צו שיקען זיי דאס עסענוואַרג וואס זיי האבען אזוי גרייליך נויטיג?

ווי אזוי קענען מיר ענטזאגען צו עסען אביסעל ווייניגער ווייס ברויט און רינד פלייש כדי עס זאל בלייבען גענוג פון די דאזיגע ניט־צושטערבארע שפייזען אוועק צו שיקען פאר זיי?

זאלען מיר זיי דערלאזען אז דער הונגער זאל אויך קעמפען געגען זיי? אדער מיט דיזע פאקטען פאר די אויגען וועלען אפשר די גרויסע לעגיאנען פון קענעדער פרויען האלטען זייער פארשפרעכען צו זייער שפייז דיענסט?

דער ענטפער איז אבהענגיג אן יעדען איינציגען פון אייך.

דער אורטייל פון דער מענשהייט וועט פארשרייבען א ווערדיקט פון אן אויס־וואורף אויף די יעניגע וועלכע שרייבען נים אונטער דעם שפייז דיענסט צוזאג און וועלכע האלטען נים קיין ווארט.

די פרויען אויקזיליערי ארגאניזאציע פון דער "רעזארסעס" קאמיטע, אין דער קא־אפערירונג מיט האנ. וו. דזשיי. האנא, שפייז קאנטראלער.

פראקטישע עצות וועגען הויז ווירטשאפט

וויאזוי אויפצופאסען אויף עסענוואַרג

עס זענען פאראן געוויסע עסענוואַרג וועלכע האבען א גרויס ווערט אלס נאהרונג און דאך אויב מען היט דאס ניט אב ריכטיג ווערט דער גאנצער שפייז איבערגעפיהרט און נים פאסיג צום פארצעהרען.

עסענוואַרג קען פארטיילט ווערען אויף דריי קלאסען, אזעלכע וואס ווערען לייכט איבערגעפיהרט; אזעלכע וואס קאליע אבער נים אזוי לייכט, און אזעלכע וואס מען קען האלטען א גאנץ לאנגע צייט אויב מען פאסט אויף זיי גוט אויף.

די שפייזען וועלכע ווערען לייכט קאליע זענען מילך, סמעטענע, ניט־געקאכטע פלייש און פיש, געוויסע פרוכטען, אזוויי פיטשעס און פלוימען און געוויסע גריענצייגען וועלכע ווערען לייכט פארוויאנעט.

מילך און סמעטענע — מילך און סמעטענע באטעלס זענען געווענליך שמוציג פון אויסענווענינ ווען מען ברענגט זיי צו אייך צום הויז, וואשט זיי גאנץ פארזיכטיג, הויפטזעכליך אויבען וואו איהר דארפט עסענען כדי עס זאל נים אריינפאלען קיין שמוץ אין דער מילך אדער קריעם.

ניט־געקאכטע פלייש — האלט נים דאס פלייש אין זעלבען פאפיער וואס מען האט אייך געגעבען בשעת איהר האט עס געקויפט, וויקעלט עס אויף אזוי שנעל ווי איהר קומט אהיים, און ווישט עס אב מיט א ריינעם טוך, וועלכעס איז אויסגעוויקעט געווארען אין קאלטען וואסער, און אויסגעדריקט. דאס פלייש וועט קענען בעסער שטעהען און די זאפט וועט פאר־בלייבען אין דעם, אויב איהר וועט עס אריינלעגען אין וואקס פאפיער ביז איהר וועט דארפען געברויכען.

ניט־געקאכטע פיש — לעגט קיינמאהל נים אריין קיין ניט־געקאכטע פיש אין אן אייזבאקס סיידען זיי זענען גוט צוגעדעקט ווארום פיש גיבען פון זיך ארויס א שטארקען גערוך און אויב אין אייז באקס זענען פאראן אנדערע שפייזען וועלען זיי אין זיך אריינזאפען דעם גערוך פון די פיש.

פרוכט — אלע סארטען פרוכטען זאלען געהאלטען ווערען אין קיהלע טרוקענע פלעצער, און אויב מעגליך אויסגעשפרייט.

גריענצייג — גריענצייג וואס מען דארף מאכען רויהערהייט זאלען געוואשען ווערען אין קאלט וואסער און ארויפגעלעגט אויפ'ן אייז און האלטען עס אין א זעהר קאלט פלאץ.

שפייזען וואס ווערען נים אזוי לייכט איבערגעפיהרט זענען, אייער, פוטער, עפעל אראנזשען לימאנעס, געקאכט פלייש, און געקאכטע און געברויכערטע פיש.

אייער ביים געברויכען אייער דארף מען זיין זעהר פארזיכטיג, ווארום דאס קאליע ווערען פון אייער קומט טיילווייז פון האלטען נים ריין.

עס איז זעהר ראטהזאם צו וואשען די אייער אזוי שנעל ווי איהר קריגט זיי אריין אין הויז.

ווען איהר געברויכט בלויז דאס געלבעלע פון אן איי מעגט איהר האלטען דאס ווייסעל צוגעדעקט אין א גלאז. מיט א פייכטען טוך און דאס זעלבע איז ווען איהר געברויכט בלויז דאס ווייסעל און איהר דארפט האלטען דאס געלבעלע.

פוטער — פוטער דארף מען האלטען גוט צוגעדעקט און אין א קיהלען פלאץ.

געקאכט פלייש און פיש. וועלען קענען פיעל בעסער שטעהען ווען זיי זענען גוט צוגעדעקט איידער מען שטעלט זיי אריין אין אייז באקס.

עסענוואַרג וואס קענען שטעהען א גאנץ לאנגע צייט אז מען איז פארזיכטיג זענען, מעהל זאלץ, קאפע, טהע, אלע געטריקענטע פרוכטען און גראסעריעס, און טשאקאלאט, אבער אלע מוזען געהאלטען ווערען ריכטיג צוגעדעקט אויב נים פארלירען זיי דעם טעם.

קעז דארף געהאלטען ווערען אין א קיהלען טרוקענעם פלאץ, עס מוז זיין איינגעוויקעלט אין א ריינעם טוך איינגענעצט אין עסיג און דאס וועט פארהיטען עס זאל זיך נים מאכען קיין מילבען.

שרייבט אונטער דעם שפייז דיענסט צוזאג איידער עס איז צו שפעט